

Agnieszka Bąk

Jak małe dzieci korzystają z urządzeń mobilnych? : raport na podstawie danych zebranych od rodziców

Dziecko Krzywdzone : teoria, badania, praktyka 14/3, 55-82

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jak małe dzieci korzystają z urządzeń mobilnych? Raport na podstawie danych zebranych od rodziców

AGNIESZKA BĄK

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego,
Fundacja Dzieci Niczyje

W artykule przedstawiono wyniki badania zrealizowanego w 2015 roku przez Fundację Dzieci Niczyje na temat korzystania przez małe dzieci z urządzeń mobilnych w Polsce. W badaniu wykazano, że 64% dzieci w wieku 6 miesięcy – 6,5 roku korzystało z urządzeń mobilnych, a im starsze były dzieci, tym większy był odsetek korzystających. Są to wyniki zbliżone do uzyskanych w badaniach zagranicznych. Najczęściej dzieci wykorzystywały nowe media do oglądania filmów, a bardzo często grały czy po prostu bawiły się bez specjalnego celu. Stosunkowo duża była grupa codziennych użytkowników, także wśród najmłodszych dzieci. Jako przyczynę udostępniania dzieciom urządzeń mobilnych, rodzice najczęściej wskazywali konieczność zajęcia się własnymi sprawami lub chęć nagrodzenia dziecka. Zarówno wyniki niniejszego badania, jak i rezultaty z innych krajów wskazują na konieczność zmobilizowania rodziców do monitorowania użytkowania przez dzieci urządzeń mobilnych. Rodzice powinni nie tylko kontrolować czas i treści przekazu medialnego, ale również uczyć dzieci, jak krytycznie i bezpiecznie korzystać z nowoczesnych technologii. Zwiększy to szansę na uniknięcie w przyszłości negatywnych konsekwencji nadmiernego lub niewłaściwego korzystania z urządzeń mobilnych.

SŁOWA KLUCZOWE:

URZĄDZENIA MOBILNE, MAŁE DZIECI, EDUKACJA MEDIALNA, INTERNET

Wstęp

Zagadnienie użytkowania mediów elektronicznych przez małe dzieci jest żywo obecne w polskich badaniach społecznych. Temat ten jest szczególnie ciekawy z perspektywy nauk pedagogicznych. Media cyfrowe są obecnie elementem środowiska rozwojowego dziecka i jako takie, mimo dostrzeganych zagrożeń, postrzegane są jako atrakcyjne narzędzie edukacyjne. Mogą nie tylko wspierać tradycyjne nauczanie (np. programy do nauki pisania, liczenia), ale być również stosowane w diagnostyce i terapii dzieci z deficytami rozwojowymi (np. w pracy z dziećmi autystycznymi). Wykorzystując zainteresowanie dzieci urządzeniami technologii informacyjno-komunikacyjnych, opiekun może wspierać zdolności poznawcze dziecka, jego rozwój motoryczny i intelektualny, ucząc je przy tym bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z mediów. Niebezpieczeństwa związane z korzystaniem z tych technologii wynikają bowiem przede wszystkim z nadmiernego lub niewłaściwego użytkowania. Czas spędzany z urządzeniami elektronicznymi ogranicza czas poświęcany na inne, ważne z perspektywy rozwoju, aktywności: ruchowe, społeczne, edukacyjne. W wielu badaniach wykazano związek między intensywnym korzystaniem z mediów a obniżoną koncentracją, gorszymi wynikami w nauce czy zwiększonym ryzykiem aspołecznych zachowań (Gentile, Reimer, Nathanson, Walsh, Eisenmann, 2014). Ze względu na procesy rozwojowe charakterystyczne dla wczesnego dzieciństwa, dzieci do 6 r.ż. są szczególnie grupą w kontekście użytkowania mediów elektronicznych. Na ten właśnie okres przypada najintensywniejszy proces dojrzewania mózgu, wtedy kształtują się podstawowe wzorce przystosowania psychicznego i społecznego (Hurlock, 1985a). Bez wątpienia media poszerzają możliwości kształcenia czy wychowania dzieci, ale bez dostosowania ich treści i sposobu funkcjonowania do potrzeb i cech najmłodszych użytkowników mogą okazać się szkodliwe (Pyżalski, Klichowski, 2014).

Widząc potrzebę zdiagnozowania skali i charakteru zjawiska w Polsce, a także rozumiejąc wagę poznania rzeczywistego stanu dla projektowania polityk odnośnie korzystania przez dzieci z mediów, Fundacja Dzieci Niczyje w połowie 2015 roku przeprowadziła badanie ankietowe dotyczące korzystania przez małe dzieci z urządzeń elektronicznych, w tym mobilnych. Dzięki wynikom tego badania możliwa jest ocena częstotliwości, z jaką dzieci w określonych grupach wiekowych korzystają z tego typu urządzeń, a także diagnoza podejmowanych przez rodziców działań kontrolnych oraz przyczyn, dla których rodzice udostępniają dzieciom badane media. Przed omówieniem niniejszego badania zostaną przedstawione wyniki wcześniejszych badań.

W kwietniu 2015 roku Amerykańska Akademia Pediatrii (AAP) ogłosiła wyniki badania zrealizowanego w grupie rodziców dzieci w wieku od 6 miesięcy do 4 lat¹. W ankiecie zapytano rodziców m.in. o to, kiedy dzieci po raz pierwszy podejmowały określone czynności na urządzeniach mobilnych. Wyniki pokazały, że ponad 1/3 dzieci przed ukończeniem 1 r.ż. potrafiła korzystać z ekranów dotykowych smartfonów lub tableatów. Dodatkowo, 15% rocznych dzieci używało aplikacji, a 12% grało w gry wideo. Według badania AAP niemal wszystkie dwuletnie dzieci miały już kontakt z urządzeniami mobilnymi. Wraz z wiekiem wzrastał też odsetek dzieci, które korzystały z tego typu sprzętu przynajmniej godzinę dziennie – było tak w przypadku 14% dzieci rocznych, 26% dzieci dwuletnich, a czterolatków już 38%. Rodzice najczęściej udostępniali dzieciom urządzenia mobilne w trakcie zakupów (60%), prac domowych (73%), a także w celu uspokojenia dziecka (65%) lub przed zaśnięciem (29%)

Choć te wyniki wywołały duże poruszenie również w polskich serwisach internetowych, to należy pamiętać, że pochodziły z badań w przypadkowo dobranej próbie. Właściwszym punktem odniesienia w dociekaniach nad popularnością urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych wśród małych dzieci są badania zrealizowane w 2011 i 2013 roku przez organizację Common Sense w dużych, reprezentatywnych dla Stanów Zjednoczonych grupach obejmujących rodziców dzieci w wieku 0–8 lat (Common Sense Media, 2013, 2011). Stwierdzono w nich, że skala analizowanego zjawiska znacząco wzrosła: w 2013 roku 38% dzieci poniżej 2 r.ż. korzystało z urządzeń mobilnych, podczas gdy w 2011 roku było ich 10%. Podobnie wzrosły udziały w pozostałych grupach wiekowych: z 39% do 80% w przypadku dzieci w wieku 2–4 lata i z 52% do 83% w przypadku dzieci w wieku 5–8 lat. Podwoiła się również liczba dzieci, które korzystały z urządzeń mobilnych codziennie (udział dla całej grupy badanej wzrósł z 8 do 17%) oraz zwiększył się czas korzystania z urządzeń mobilnych przez dzieci, które podejmowały taką aktywność codziennie (z 43 do 67 min). Według autorów przyczyniły się do tego m.in. zwiększony dostęp do urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych i wypieranie przez nie tradycyjnych mediów, takich jak telewizja. Najczęściej dzieci używały urządzeń mobilnych do grania (63%), korzystania z różnorodnych aplikacji² (43%) i robienia zdjęć (38%).

- 1 Badania przeprowadzono pod koniec 2014 roku w klinice pediatrycznej zlokalizowanej na terenie zurbanizowanym, zamieszkałym przez mniejszościową społeczność o niskich dochodach (por. Kabali i in., 2015; Kemp, 2015).
- 2 Na przykład aplikacji edukacyjnych, rozrywkowych lub tzw. kreatywnych, czyli służących do rysowania, tworzenia muzyki itp.

Danych na temat brytyjskich dzieci i mediów dostarcza raport *Children and Parents: Media Use and Attitudes* tamtejszego regulatora rynku telekomunikacyjnego (Ofcom, 2014). Raport dotyczy przede wszystkim dzieci w wieku 5–15 lat, ale zawiera również informacje o dzieciach między 3 a 4 r.ż. W 2014 roku w Wielkiej Brytanii 39% dzieci w wieku 3–4 lata oraz ponad 50% dzieci w wieku 5–7 lat (54%) używało tabletu. Odsetki dzieci korzystających z tabletu znacząco wzrosły, bo w roku poprzedzającym badanie wynosiły, odpowiednio, 28% i 39%. Co istotne, 29% dzieci w wieku 5–7 lat używało tabletu prawie codziennie. W badaniu wykazano, że w ciągu tygodnia dzieci 3–4 letnie spędzały z tabletem 6,6 godziny, a dzieci z przedziału wiekowego 5–7 lat – 7,2 godziny. Podobnie jak w badaniach amerykańskich, odnotowano, mimo trwającej dominacji telewizji, wydłużenie czasu poświęcanego na korzystanie z urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych kosztem czasu przeznaczanego na oglądania telewizji. Dla dzieci w wieku 3–7 lat tablety stanowiły głównie narzędzie do grania. Ciekawą obserwację poczyniono odnośnie różnic w preferowanych aktywnościach między dziewczynkami a chłopcami. Już we wczesnym wieku chłopcy woleli grać, podczas gdy dziewczynki wołały komunikować się online. Warto dodać, że dziewięciu na 10 brytyjskich rodziców starało się kontrolować dostęp dzieci do internetu: przy użyciu technicznych ograniczeń, wprowadzając reguły dotyczące korzystania, regularnie rozmawiając z dzieckiem na temat potencjalnych zagrożeń lub bezpośrednio nadzorując aktywność dziecka.

Istotne dane na temat korzystania przez dzieci z technologii cyfrowych w krajach Unii Europejskiej zostały zgromadzone dzięki projektowi EU Kids Online (trzy zakończone edycje) finansowanemu ze środków Programu Komisji Europejskiej Safer Internet Plus. Inicjatywa miała na celu m.in. opisanie, porównanie i uogólnienie wniosków z prowadzonych badań. W ramach projektu powstał m.in. raport *Zero to eight. Young children and their internet use* (Holloway, Green, Livingstone, 2013) prezentujący wyniki badań dotyczących dzieci do 8 r.ż. I tak, w Szwecji 50% dzieci w wieku 3–4 lata używało tabletów, a 25% dzieci z tej grupy wiekowej używało smartfonów. Dodatkowo, 70% szwedzkich dzieci między 3 a 4 r.ż. przynajmniej raz na jakiś czas korzystało z internetu (badanie z 2013 roku). W Norwegii 32% dzieci rozpoczynało posługiwanie się ekranem dotykowym przed ukończeniem 3 r.ż., a 58% dzieci w wieku 0–6 lat łączyło się z internetem (badanie z 2011 roku). W Niemczech 21% dzieci między 6 a 7 r.ż. używało internetu (badanie z 2011r.). W Belgii 70% flamandzkich przedszkolaków (badanie z 2010–2011 roku), a w Holandii – 78% przedszkolaków i młodszych dzieci (badanie z 2011 roku) korzystało z internetu (Holloway, Green, Livingstone,

2013). Jak konkludują autorzy raportu: wprowadzeniu iPadów i innych urządzeń z ekranem dotykowym towarzyszył wzrost udziału małych dzieci korzystających z komputerów i internetu, a dzieci po raz pierwszy stykają się z internetem w coraz młodszym wieku.

W Polsce badania na temat wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych przez dzieci zrealizował w 2013 roku Główny Urząd Statystyczny w grupie gospodarstw domowych z dziećmi w wieku 5–15 lat. Niestety, dane analizowane były wyłącznie zbiorczo dla całej kategorii wiekowej. W 88,7% badanych gospodarstw dzieci korzystały z komputera, w 20,5% – z konsoli do gier, a w 13,1% – ze smartfona. Ponad 30% rodziców pozwalało dzieciom w dowolnym momencie na granie w gry komputerowe, a ponad 20% – na granie w gry online. W 93,8% gospodarstw, w których dzieci korzystały z internetu, opiekunowie kontrolowali aktywność dzieci w internecie, a w 71,1% – ustalali dzieciom limit czasu korzystania z internetu. Najczęstszą formą kontroli było przebywanie w pobliżu lub pytanie dziecka o to, co robi w internecie (27% opiekunów robiło tak zawsze, a 37,3% często). Ponadto rodzice sprawdzali, jakie strony dziecko odwiedzało lub jakie treści wyszukiwało (54,3% gospodarstw domowych z dziećmi w wieku 5–15 lat), oglądali treści umieszczone na profilu dziecka na portalu społecznościowym (31,4%), sprawdzali znajomych lub osoby, które dziecko dodało do swojego profilu lub komunikatora (30,1%) oraz sprawdzali, od kogo lub jakie wiadomości dziecko otrzymało przez pocztę elektroniczną lub komunikator (25%).

Również w dwóch edycjach realizowanej w Polsce Diagnozy społecznej podjęto temat korzystania przez dzieci i młodzież z komputerów i internetu. W badaniu wykazano m.in., że około 90% małych dzieci miało w swym otoczeniu komputer, a obecność w gospodarstwie dzieci w wieku szkolnym lub młodszych była jednym z głównych czynników sprzyjających posiadaniu komputera. Według deklaracji rodziców w 2013 roku około 10% trzylatków, 37% czterolatków i 50% pięciolatków czynnie lub biernie (tj. z pomocą starszych) korzystało z komputera. Przy czym w prawie wszystkich grupach wiekowych odsetki te były o kilka punktów procentowych wyższe niż w 2011 roku. Dostęp do internetu był równie wysoki, jak w przypadku dostępu do komputerów, ale korzystało z niego nieco mniej dzieci: 7% trzylatków, 25% czterolatków i 39% pięciolatków.

Jak pokazują przytoczone wyniki, w większości analizowanych krajów co najmniej połowa dzieci przedszkolnych korzystała z urządzeń mobilnych. W przypadku młodszych dzieci odsetek jest zwykle mniejszy, ale w krajach, w których możliwe było porównanie danych z różnych lat, odnotowano wzrost skali zjawiska, a także spadek przeciętnego wieku, kiedy dziecko po raz pierwszy stykało się

z urządzeniami technologii informacyjno-komunikacyjnych. W tych krajach zaobserwowano również wzrost udziału dzieci, które codziennie korzystały z urządzeń mobilnych oraz wydłużenie czasu poświęcanego nowym mediom. W dalszej części artykułu przedstawiono wyniki badania, które miało za zadanie sprawdzić, jak powszechne w Polsce jest korzystanie przez dzieci z urządzeń mobilnych oraz scharakteryzować to zjawisko ze szczególnym uwzględnieniem wieku dzieci. Warto podkreślić, że jest to pierwsze w Polsce badanie skoncentrowane na najmłodszych dzieciach.

Metodologia

W artykule zaprezentowano wyniki badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji Dzieci Niczyje w czerwcu i lipcu 2015 roku w ogólnopolskiej próbie reprezentatywnej dla dzieci w wieku 6 miesięcy – 6,5 roku ($N = 1011$). Ankiety opracował zespół Fundacji, posiłkując się wynikami dotychczasowych badań międzynarodowych oraz wynikami badania jakościowego na temat korzystania przez małe dzieci z aplikacji mobilnych przeprowadzonego przez Fundację w 2014 roku. W ankiecie pytano o użytkowanie następujących urządzeń elektronicznych: laptop lub komputer stacjonarny, telefon typu smartfon z możliwością połączenia z internetem, konsola do gier (np. Xbox, Playstation), przenośna konsola do gier (np. Gameboy, PSP), tablet z możliwością połączenia z internetem. W analizie posłużono się dodatkowymi kategoryzacjami istotnymi z perspektywy omawianych zjawisk, tj. urządzenia mobilne (smartfon, przenośna konsola do gier, tablet) oraz urządzenia dotykowe (smartfon, tablet).

Badanie zrealizowała agencja badawcza Millward Brown SA metodą CAWI (ankieta internetowa). Respondentami były osoby wylosowane w panelu internetowym będącym bazą osób, które zgodziły się uczestniczyć w badaniach panelowych firmy Millward Brown. Zaproszenie do badania wysłano do 2392 osób w wieku powyżej 18 lat posiadających dzieci w wieku od 6 miesięcy do 6,5 roku. Ostatecznie uzyskano 1011 kompletnych kwestionariuszy i stopień realizacji próby na poziomie 59% (wskaźnik kooperacji 42%). Próba była tak dobierana, żeby proporcje dzieci, na temat których respondenci udzielali odpowiedzi, odpowiadały pod względem rozkładu wieku populacji dzieci w wieku między 6 miesięcy a 6,5 roku. Poniżej przedstawiono porównanie struktury próby oraz populacji dzieci w Polsce urodzonych w latach 2009–2014 (tab. 1). Dodatkowo kontrolowano dane dotyczące m.in. wieku, płci, wykształcenia i miejsca zamieszkania respondenta.

Tabela 1. Struktura grupy badanej

Rok urodzenia	Wiek dzieci w momencie badania	Udział w populacji wg danych GUS	Udział w grupie badanej ^a	Nazwa grupy stosowana w artykule
2014	6 miesięcy – 1,5 roku	15%	16%	dzieci roczne
2013	1,5–2,5 roku	16%	16%	dzieci dwuletnie
2012	2,5–3,5 roku	16%	16%	dzieci trzyletnie
2011	3,5–4,5 roku	17%	17%	dzieci czteroletnie
2010	4,5–5,5 roku	17%	18%	dzieci pięcioletnie
2009	5,5–6,5 roku	18%	18%	dzieci sześćioletnie
SUMA		100%	100%	
^a Różnice statystycznie nieistotne na poziomie 95%.				

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki

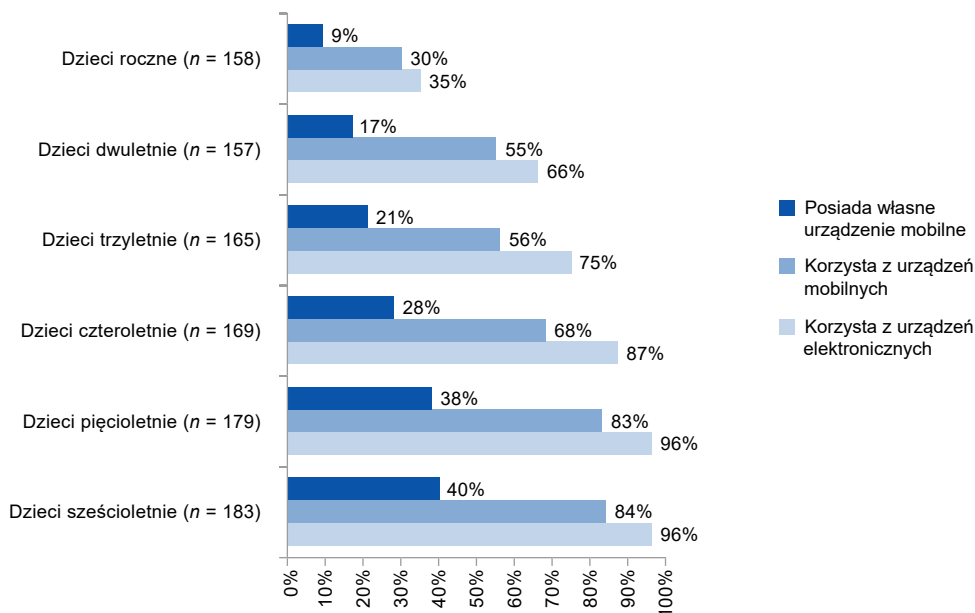
Korzystanie przez dzieci z urządzeń elektronicznych i mobilnych

Pierwszym zadaniem badawczym było ustalenie, czy urządzenia technologii informacyjno-komunikacyjnych są obecne w otoczeniu dzieci oraz jak powszechne jest posiadanie tych urządzeń przez dzieci. Są to podstawowe uwarunkowania determinujące korzystanie. W dotychczasowych badaniach wykazano, że łatwy dostęp do mediów (np. ich obecność w pokoju dziecka) zwiększa czas korzystania z nich przez dzieci, a także ogranicza możliwości kontrolowania przez rodzica treści przekazów medialnych (Atkin, Corder, Van Sluijs, 2013).

Prawie wszyscy badani rodzice (99,8%) mieli w domach przynajmniej jedno urządzenie elektroniczne, a ⅓ z nich dysponowało trzema lub więcej urządzeniami. Urządzenia mobilne były obecne w gospodarstwach 94,7% respondentów, a urządzenia dotykowe – 63,3%. Najczęściej respondenci wymieniali sprzęt o przeznaczeniu uniwersalnym, tj. laptop lub komputer stacjonarny (97%), smartfon (91%) oraz tablet (62%). Najrzadziej – urządzenia o zastosowaniu wyłącznie rozrywkowym. Konsolę do gier lub przenośną konsolę do gier miało odpowiednio 33% i 10% badanych. Reasumując, niemal każde dziecko z badanej grupy miało potencjalnie styczność z urządzeniami mobilnymi, w szczególności z tymi, które umożliwiają dostęp do internetu. Mniejszą grupę stanowiły natomiast dzieci,

które dysponowały własnym sprzętem. Ponad ¼ respondentów stwierdziła, że jego dziecko w wieku do 6,5 roku posiada własne urządzenie mobilne. Udział ten wyniósł 9,5% dla dzieci najmłodszych, rósł wraz z wiekiem i dla dzieci najstarszych był bliski 40% (wyk. 1).

Wykres 1. Posiadanie urządzeń mobilnych, korzystanie z nich oraz korzystanie z urządzeń elektronicznych według wieku dzieci

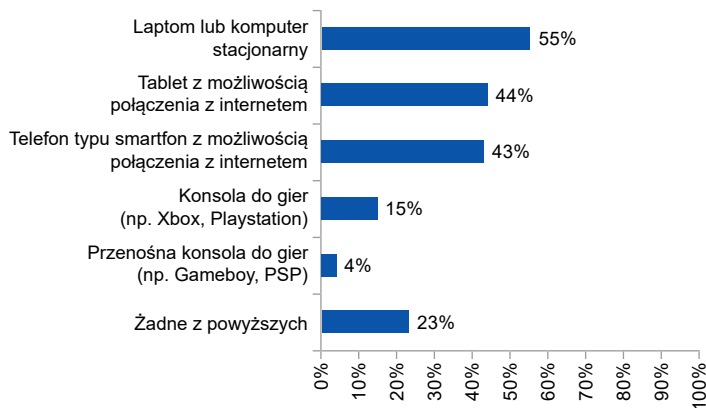
Źródło: opracowanie własne.

Dzieci, które zgodnie z deklaracją rodziców nigdy nie korzystały z urządzeń elektronicznych stanowiły niewielką – zaledwie 23% – grupę. W najmniejszym stopniu doświadczenie korzystania z tego typu sprzętu dotyczyło dzieci rocznych (35%), ale w przypadku grup dwu- i trzylatków dzieci użytkujące urządzenia elektroniczne stanowiły znaczącą większość (odpowiednio 67% i 76%). Natomiast w grupie czteroletków już blisko 90% dzieci korzystało z tego typu urządzeń, a dla pięcio- i sześciolatek odsetek ten wyniósł ponad 96%. Trochę inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku urządzeń mobilnych: spośród dzieci rocznych – 30% korzystało z tabletu, smartfona lub przenośnej konsoli, w przypadku dzieci między drugim a czwartym rokiem życia – do 68%, a w grupie najstarszych dzieci – 84%. Na podstawie tych wyników można stwierdzić, że w przypadku dzieci w wieku pięciu lat i starszych korzystanie z urządzeń mobilnych było powszechne.

O ile w większości grup wiekowych różnice między udziałem dzieci korzystających z urządzeń mobilnych a urządzeń elektronicznych wyniosły kilkanaście punktów procentowych lub więcej, to w przypadku dzieci rocznych różnica ta była równa zaledwie pięciu punktom procentowym. Oznacza to, że w grupie najmłodszych dzieci, te które miały doświadczenie użytkowania urządzeń elektronicznych, miały też zazwyczaj takie doświadczenia z urządzeniami mobilnymi.

Najczęściej dzieci użytkowały sprzęty najpowszechniej obecne w domach, najrzadziej – te mniej popularne (wyk. 2). W przypadku przenośnej konsoli do gier w żadnej grupie wiekowej udział dzieci, które z niej korzystały nie przekroczył 9%, a w przypadku stacjonarnej konsoli do gier udziały dzieci grających wyniosły: dla dzieci do drugiego roku życia – 5,4%, dla dzieci trzy-czteroletnich – 15,6%, a dla dzieci najstarszych – 23,5%. Jeśli chodzi o pozostałe urządzenia, to w grupie dzieci rocznych były one użytkowane przez około 1/3 dzieci i udziały korzystających stopniowo wzrastały wraz z wiekiem dzieci do 78% dla laptopów lub komputerów stacjonarnych i ok. 55% dla tabletów i smartfonów w najstarszej grupie wiekowej. Interesującym odchyleniem od tej ogólnej tendencji był wysoki odsetek dzieci dwuletnich korzystających ze smartfonów – 42% w porównaniu do 39% wśród dzieci trzyletnich. Dodatkowo należy zauważyć, że choć ogółem korzystanie ze smartfona uplasowało się dopiero na trzecim miejscu, to wśród dzieci dwuletnich właśnie smartfon był najczęściej używanym urządzeniem. Spostrzeżenie to wpisuje się w zaobserwowaną również w innych obszarach specyfikę grupy dwulatków.

Wykres 2. Korzystanie przez dzieci z urządzeń elektronicznych według rodzaju urządzeń ($n = 1009$)

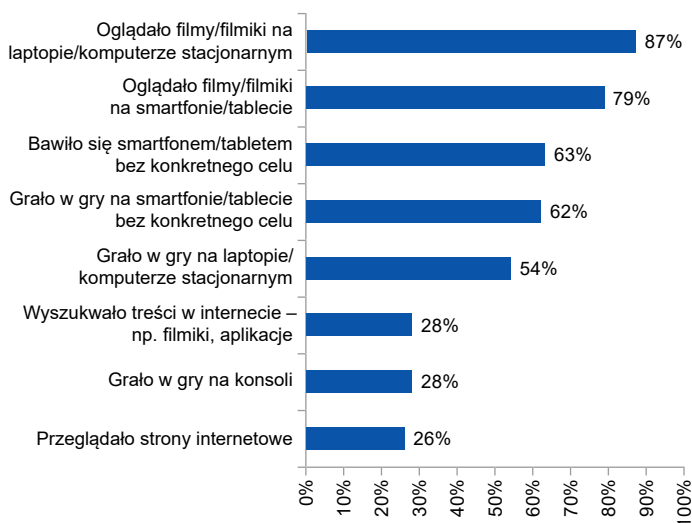

Źródło: opracowanie własne.

Kolejną kwestią, którą poruszono w ankiecie były rodzaje aktywności podejmowane przez dzieci (wyk. 3). Abstrahując od rodzaju urządzeń, na których podejmowano określone działania, należy podkreślić, że niemal wszystkie dzieci oglądały filmiki (91%), znacząca większość grała lub korzystała z aplikacji mobilnych (69%) lub bawiła się smartfonem czy tabletem bez konkretnego celu (63%), a duża część łączyła się z internetem (37%). Uwzględniając natomiast rodzaje urządzeń, trzeba podkreślić, że duże znaczenie miała dostępność poszczególnych mediów (wyk. 4). Jeśli chodzi o oglądanie filmów, to 79% dzieci korzystało przy tym z tabletu, a aż 86% z laptopa lub komputera stacjonarnego. Na konsoli grało zaledwie 28% dzieci, ale na laptopie lub komputerze stacjonarnym już dwukrotnie więcej (54%). Podobnie w przypadku smartfona i tabletu – 62% dzieci przy ich użyciu grało w gry lub korzystało z innych aplikacji mobilnych. Należy również dodać, że 26% badanych dzieci przeglądało strony internetowe, a 28% wyszukiwało treści, np. filmiki lub aplikacje.

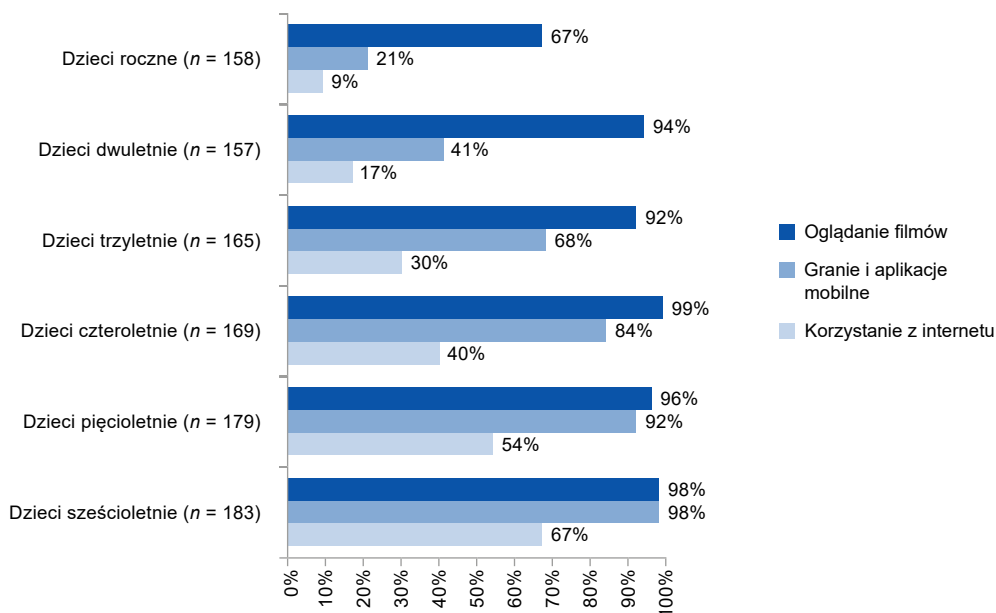
Wykres 3. Korzystanie przez dzieci z urządzeń elektronicznych według rodzaju aktywności ($N = 1011$)

Czy Pana(i) dziecko kiedykolwiek...?

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 4. Korzystanie przez dzieci z urządzeń elektronicznych według grup aktywności i wieku dzieci

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o powszechność oglądania filmów, to pierwszy rok życia dziecka można uznać za wiek graniczny. Dla dzieci rocznych udział oglądających wyniósł 67% (49% oglądało na smartfonie, 60% – na laptopie lub komputerze stacjonarnym). W starszych grupach odsetki dzieci oglądających filmy na dowolnym z analizowanych mediów wyniosły ponad 92%. W przypadku gier granica powszechności przesuwana jest i jest mniej oczywista: 84% czterolatków oraz 95% pięcio- i sześciolatków miało za sobą doświadczenie grania lub korzystania z aplikacji mobilnych. Analizując użytkowanie poszczególnych urządzeń warto zaznaczyć, że ponad 65% czterolatków oraz 85% pięcio- i sześciolatków ma za sobą doświadczenie grania na smartfonie/tablecie lub laptopie/komputerze stacjonarnym, a blisko 40% czterolatków i ok. 45% pięcio- i sześciolatków grało na konsoli. Co ciekawe, analiza udziałów dzieci grających na smartfonie/tablecie oraz laptopie/komputerze stacjonarnym w poszczególnych grupach wiekowych, pokazuje, że odsetki tych grających na smartfonie/tablecie były we wszystkich rocznikach, z wyjątkiem najstarszego, o kilka punktów procentowych wyższe niż odsetki grających na laptopie/komputerze stacjonarnym. Jest to zrozumiałe biorąc pod uwagę, że urządzenia dotykowe są dla małych dzieci dużo łatwiejsze w obsłudze i nie

wymagają tak rozwiniętej motoryki małej i koordynacji wzrokowo-ruchowej, jaka jest konieczna w przypadku obsługi myszki czy klawiatury.

W porównaniu z innymi aktywnościami relatywnie niewiele dzieci korzystało z internetu, ogółem – 37%. W największym stopniu dotyczyło to dzieci pięcio- i sześciolletnich (60%). O ile w młodszych grupach wiekowych nie odnotowano różnic w odsetku dzieci wyszukujących treści w internecie oraz odsetku dzieci przeglądających strony internetowe, to w przypadku najstarszej grupy rodzice częściej wskazywali tą pierwszą aktywność, odpowiednio 50% i 43%.

Czas poświęcany na korzystanie z urządzeń elektronicznych i mobilnych

Bardzo istotnym aspektem korzystania przez dzieci z mediów jest czas – jak często i jak długo dzieci korzystają z tych urządzeń. Jednym z zagrożeń związanych z korzystaniem z urządzeń elektronicznych jest wypieranie innych aktywności, które mają kluczowe znaczenia w rozwoju fizycznym, intelektualnym i społecznym dziecka. Długotrwałe korzystanie z mediów wiąże się z mniejszą aktywnością fizyczną, niezdrowymi nawykami żywieniowymi i zwiększonym ryzykiem wystąpienia zachowań aspołecznych (Gentile i in., 2014).

Poniżej przeanalizowano częstotliwość, z jaką dzieci podejmowały poszczególne aktywności. Skupiono się na tych, które dotyczyły przynajmniej połowy z nich (tab. 2). I tak, 18% wszystkich dzieci codziennie oglądało filmy na laptopie/komputerze stacjonarnym, a kolejne 24% robiło to dwa-trzy razy w tygodniu. Ponad 1/3 dzieci przynajmniej dwa-trzy razy w tygodniu oglądała filmy na smartfonie/tablecie. Jeśli pominiemy medium, które służyło do oglądania, to okazuje się, że aż 23% badanych dzieci codziennie lub prawie codziennie oglądało filmy. W największym stopniu dotyczyło to dwulatków – 32%, w porównaniu do 13% dzieci rocznych, 26% trzy-czterolatków oraz 20% pięcio-sześciolatków. Natomiast codzienna zabawa smartfonem bez konkretnego celu dotyczyła przede wszystkim dzieci rocznych i dwuletnich. Ze smartfona korzystało w ten sposób 23% dzieci w wieku do dwóch lat, podczas gdy w całej grupie udział ten wyniósł 14%. Jeśli chodzi o granie lub korzystanie z aplikacji mobilnych, to dwa-trzy razy w tygodniu lub częściej na smartfonie/tablecie bawiło się 29% wszystkich dzieci, a na laptopie/komputerze stacjonarnym – 23%. Granie, jak wcześniej wspomniano, było częstsze wśród starszych dzieci, 41% dzieci w wieku 5–6 lat grało przynajmniej dwa-trzy razy w tygodniu na laptopie/komputerze stacjonarnym, a 47% tej grupy

wiekowej – na smartfonie/tablecie. Jeśli przyjrzymy się wszystkim przypadkom codziennego grania lub zabawy aplikacjami mobilnymi, bez względu na rodzaj urządzenia wykorzystanego przez dziecko (uwzględniono również konsolę), to okazuje się, że w ten sposób codziennie korzystało z urządzeń 13% dzieci. W niewielkim stopniu odnosiło się to do dzieci do 3 r.ż. (5%), ale w przypadku starszych dzieci udział ten wyniósł 21%.

Tabela 2. Częstotliwość podejmowania określonych czynności na urządzeniach elektronicznych ($N = 1011$)

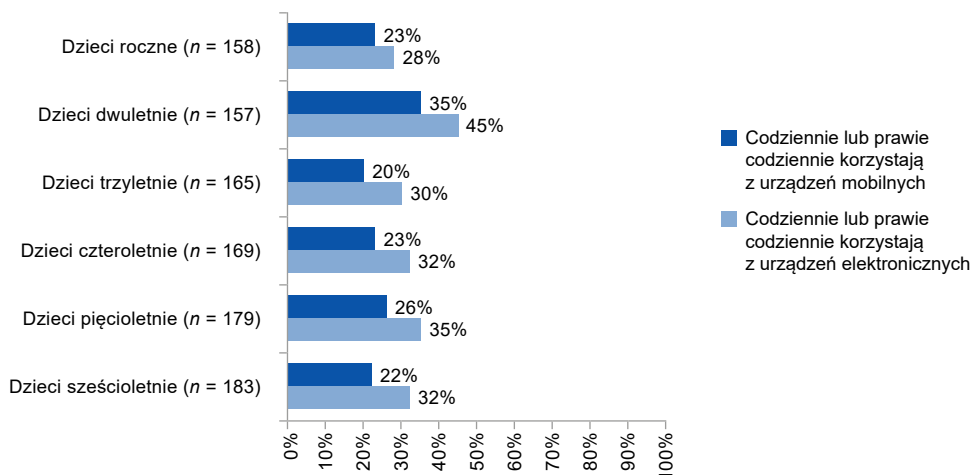
	Codziennie lub prawie codziennie	Dwa-trzy razy w tygodniu	Raz w tygodniu	Raz lub dwa razy w miesiącu	Rzadziej niż raz w miesiącu	Trudno powiedzieć	Nigdy tego nie robią
Oglądanie filmów/filmików na laptopie/komputerze stacjonarnym	18%	24%	17%	17%	9%	2%	13%
Zabawa smartfonem/tabletem bez konkretnego celu	14%	16%	12%	10%	8%	3%	37%
Oglądanie filmów/filmików na smartfonie/tablecie	13%	21%	16%	15%	12%	2%	21%
Granie w gry na smartfonie/tablecie lub korzystanie z innych aplikacji mobilnych	9%	20%	14%	10%	7%	1%	38%
Granie w gry na laptopie/komputerze stacjonarnym	7%	16%	13%	11%	7%	1%	46%

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo warto przyrzeć się, jak dużej grupy dzieci dotyczyła intensywna aktywność na urządzeniach elektronicznych czy mobilnych (wyk. 5). Codziennie lub prawie codziennie z urządzeń mobilnych korzystało co czwarte (25%), a z urządzeń elektronicznych – co trzecie dziecko (34%). Analiza uwzględniająca wiek dzieci pokazuje, że wśród najmłodszych jest stosunkowo duża grupa codziennych użytkowników, następnie w przypadku dzieci trzyletnich ich udział spada i powoli rośnie dla dwóch kolejnych roczników, by znów spaść w przypadku sześciolatek. Można się domyślać, choć kwestie te powinny być sprawdzone w kolejnych badaniach, że zmiany te wynikają z losów edukacyjnych dzieci. W wieku trzech lat dzieci często rozpoczynają swoją karierę przedszkolną, a sześciolatki trafiają do zerówki lub pierwszej klasy. Uczęszczanie na zajęcia ogranicza ich możliwości korzystania z urządzeń elektronicznych, a być może również obniża zainteresowanie tymi urządzeniami i stąd spadek udziału codziennych użytkowników w tych

dwóch grupach wiekowych. Niemniej niepokoi, że codzienne użytkowanie urządzeń mobilnych dotyczy aż 1/3 dzieci dwuletnich, a urządzeń elektronicznych – prawie połowy tej grupy.

Wykres 5. Codzienne korzystanie z urządzeń mobilnych i elektronicznych według wieku dzieci

Źródło: opracowanie własne.

Zapytani o wymiar czasu, jaki dzieci poświęcają na określone czynności w dniu, kiedy korzystają z danego urządzenia, rodzice wskazywali od 5 minut do kilkunastogodzinnych sesji (tab. 3). Średnio najwięcej czasu dzieci poświęcały na oglądanie filmów, w szczególności na laptopie/komputerze stacjonarnym (1 h 18 min) oraz graniu, w szczególności na konsoli (1 h i 11 min). Stosunkowo najmniej czasu, choć nadal średnio było to ponad pół godziny, dzieci spędzały bawiąc się smartfonem/tabletem bez konkretnego celu. W przypadku najpopularniejszych aktywności³ możliwe było porównanie średniego czasu w grupach wiekowych: im starsze były dzieci tym więcej średnio czasu poświęcały na poszczególne aktywności, różnice między najmłodszymi dziećmi a najstarszymi mieściły się w przedziale 12–22 minuty.

³ W przypadku oglądania filmów (laptop/komputer stacjonarny oraz smartfon/tablet), grania na smartfonie/tablecie i zabawy smartfonem/tabletem bez konkretnego celu duże liczebności i ich rozkład pozwoliły na wyliczenie średniej dla trzech grup wiekowych: dzieci roczne i dwuletnie, dzieci trzy- i czteroletnie oraz dzieci pięcioletnie i sześcioletnie.

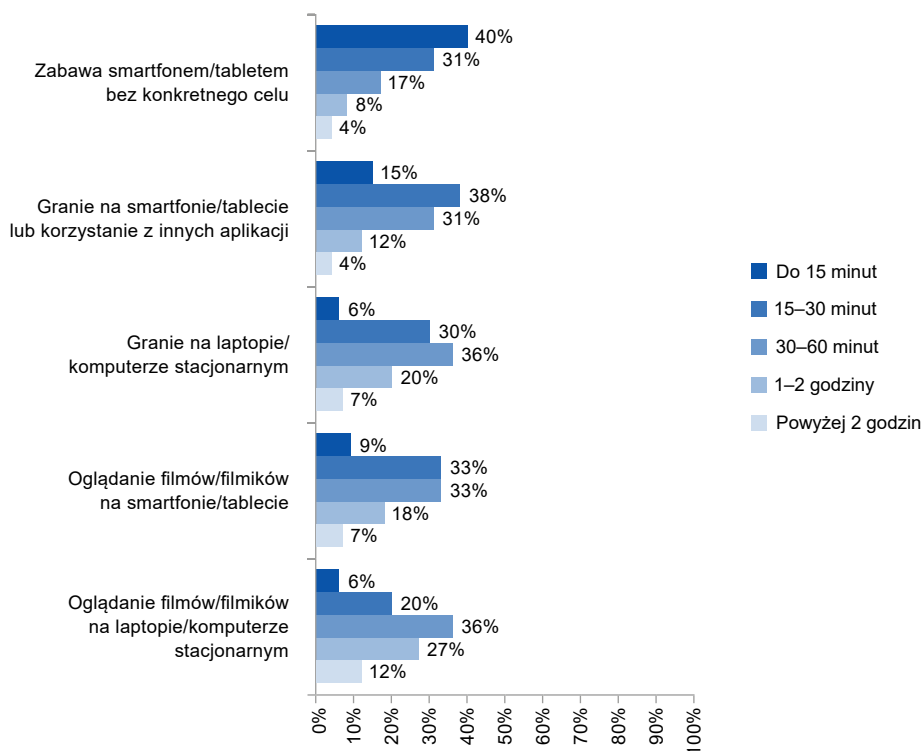
Tabela 3. Średni czas poświęcany w danym dniu na określone aktywności

	Średni czas w ciągu dnia		n
	średnia arytmetyczna	mediana	
Oglądanie filmów/filmików na laptopie/komputerze stacjonarnym	1 h 18 min	1 h	527
Granie na konsoli	1 h 11 min	1 h	112
Granie na laptopie/komputerze stacjonarnym	1 h 3 min	1 h	312
Oglądanie filmów/filmików na smartfonie/tablecie	1 h	1 h	432
Wyszukiwanie treści w internecie – np. filmiki, aplikacje	52 min	30 min	149
Przeglądanie stron internetowych	50 min	30 min	128
Granie na smartfonie/tablecie lub korzystanie z innych aplikacji mobilnych	49 min	30 min	371
Zabawa smartfonem/tabletem bez konkretnego celu	38 min	30 min	339

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz analizy średniego czasu poświęcanego na określone aktywności warto również przyrzeć się rozkładowi przedziałów czasowych (wyk. 6). W przypadku grania (niezależnie od medium) oraz oglądania filmów na smartfonie/tablecie około 2/3 dzieci poświęcało na te aktywności od 15 minut do godziny w danym dniu. Trochę inaczej sytuacja kształtowała się w przypadku zabawy smartfonem/tabletem bez konkretnego celu oraz w przypadku oglądania filmów na laptopie/komputerze stacjonarnym. W pierwszym przypadku bardzo liczna była grupa dzieci, które zajmowały się smartfonem/tabletem nie więcej niż 15 minut, a w drugim przypadku relatywnie duża, w porównaniu z innymi aktywnościami, była grupa dzieci oglądających filmy dłużej niż godzinę. Wyniki sugerują również, choć wymaga to dokładniejszego zbadania, że średni czas poświęcany w danym dniu na aktywności podejmowane na smartfonie/tablecie jest krótszy niż średni czas poświęcany na podobne aktywności, ale na laptopie/komputerze stacjonarnym.

Wykres 6. Dzieci podejmujące określone aktywności w danym dniu według czasu poświęcanego na te aktywności

Źródło: opracowanie własne.

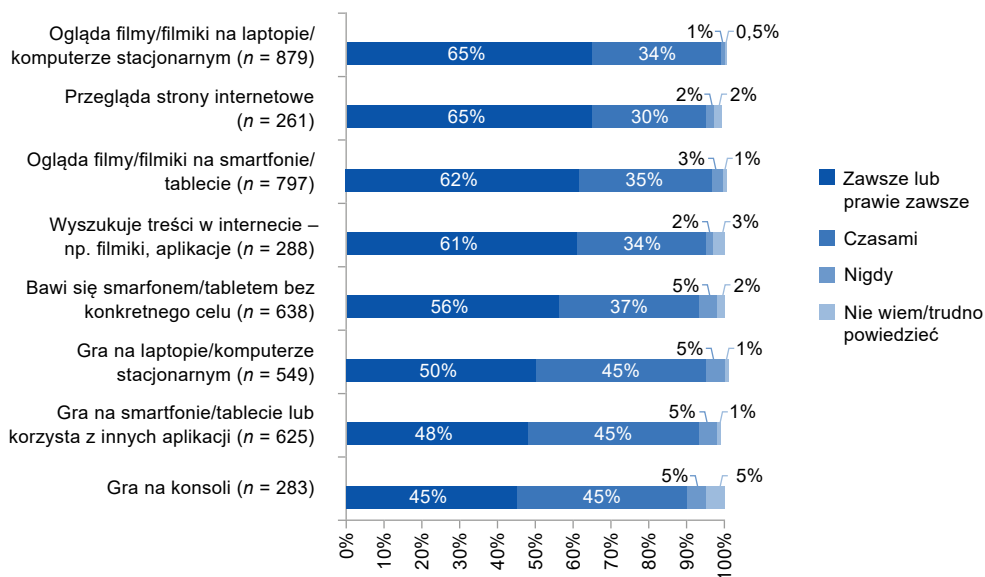
Okoliczności korzystania z urządzeń elektronicznych i mobilnych

Szczególnie we wczesnym okresie rozwoju dzieci rodzice odgrywają główną rolę w formowaniu nawyków i postaw dzieci wobec mediów. Chodzi nie tylko o przykład, jaki dają rodzice, kiedy sami posługują się urządzeniami elektronicznymi, ale również o bardziej aktywne działania mające na celu kształtowanie sposobów korzystania przez dziecko z urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych. W piśmiennictwie dotyczącym mediów przyjęło się określać tego typu działania jako *mediacje* i wyróżnia się między innymi *mediacje bierną* i *aktywną* (Kołodziejczyk, 2013; Nikken, Schols, 2015). Pierwsza sprowadza się do wspólnego spędzania czasu przed ekranem, druga może polegać na ustalaniu reguł korzystania z mediów (restrykcyjna) lub rozmowach dotyczących

mediów i ich treści (instruktywna). W ankiecie zapytano o oba rodzaje mediacji, koncentrując się w przypadku mediacji aktywnej na działaniach kontrolnych podejmowanych przez rodziców.

Wykres 7. Towarzystwo dziecka w trakcie korzystania z urządzenia elektronicznego

Jak często towarzyszy Pan(i) (lub inny dorosły opiekun dziecka) dziecku, podczas gdy...?

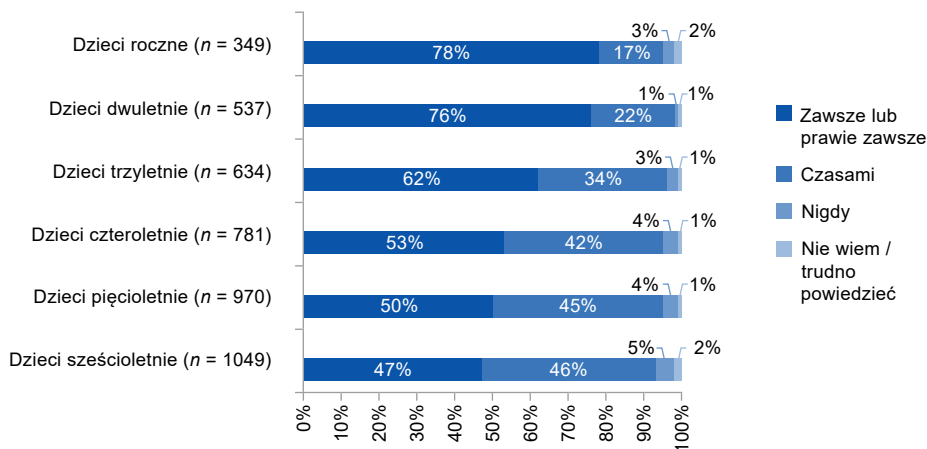
Źródło: opracowanie własne.

Około 2/3 rodziców, których dzieci oglądały filmy/filmiki na urządzeniach elektronicznych zawsze lub prawie zawsze towarzyszyło wtedy dziecku (65% dla laptopów/komputerów stacjonarnych i 62% dla smartfonów/tabletów), a 1/3 robiła to czasami (odpowiednio 34% i 35%) (wyk. 7). Podobne proporcje odnotowano w zakresie przeglądania przez dziecko stron internetowych lub wyszukiwania w internecie różnych treści. Niewielu mniej rodziców towarzyszyło dziecku, gdy bawiło się smartfonem/tabletem bez określonego celu (zawsze lub prawie zawsze – 56%, czasami – 37%). Najrzadziej rodzice asystowali dzieciom grającym: mniej niż połowa rodziców dzieci grających zawsze lub prawie zawsze towarzyszyła wtedy dziecku, a około 45% robiło to czasami. Przyglądając się aktywnościom podejmowanym na różnego typu urządzeniach (smartfon/tablet vs laptop/komputer stacjonarny) można przypuszczać, że rodzice są częściej

skłonni pozostawiać bez opieki dzieci korzystające z urządzeń mobilnych niż stacjonarnych. Potwierdzenie tej tezy wymaga jednak dalszych badań.

Rodzice najczęściej towarzyszyli najmłodszym dzieciom (wyk. 8). Kiedy przeanalizujemy wszystkie aktywności łącznie uwzględniając wiek dzieci, to okazuje się, że w przypadku dzieci rocznych i dwuletnich rodzice w blisko 80% omawianych sytuacji zawsze lub prawie zawsze asystowali dziecku. Udział ten malał dla kolejnych roczników dzieci i dla najstarszych wyniósł już 47%. Warto zauważyć, że odpowiedzi *nigdy* i *nie wiem/trudno powiedzieć* pojawiły się bardzo rzadko, co – nawet jeśli pozostajemy na poziomie opisu deklaracji rodzicielskich – może świadczyć o przekonaniu rodziców o konieczności wspierania dzieci w ich kontaktach z mediami, bądź to ze względu na niski jeszcze poziom kompetencji dzieci w tym obszarze, bądź ze względu na potencjalnie negatywne skutki korzystania z urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Wykres 8. Towarzyszenie dziecku w trakcie korzystania z urządzenia elektronicznego według wieku dzieci

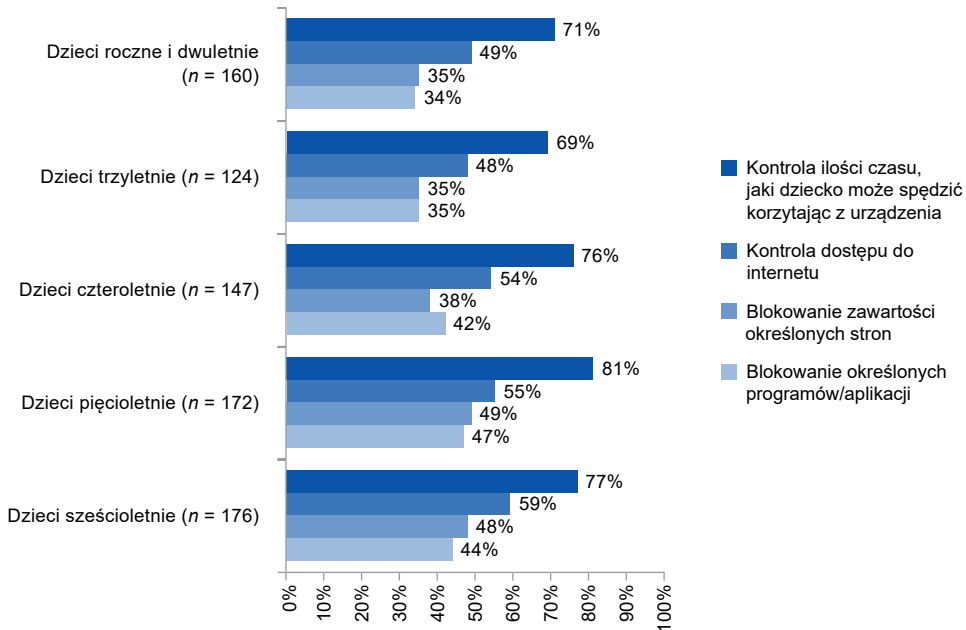

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o aktywne formy mediacji, to rodzice najczęściej ograniczali czas korzystania z urządzeń (70% wszystkich rodziców) oraz dostęp do internetu (48%; wyk. 9). Rzadziej podejmowali działania bardziej wymagające technicznie: blokowanie określonych aplikacji/stron lub blokowanie zawartości określonych stron (po 37%). Około 30% rodziców stwierdziło, że stosuje również inne metody kontroli rodzicielskiej. Były to: bezpośredni nadzór nad dzieckiem przez dorosłego, ograniczenia w dostępie do urządzenia, używanie

hasel lub oddzielnych kont użytkownika, instalowanie specjalnych blokad lub programów kontrolnych, wybór aplikacji przez rodzica, kontrolowanie historii logowania czy rozmowy z dzieckiem (jako relacji z tego, co robiło, lub uświadamiania zagrożeń związanych z korzystaniem np. z internetu). Zastanawiające, że w przypadku prawie wszystkich metod kontroli stosowane były one częściej w przypadku dzieci starszych. Może to świadczyć o tym, że rodzice bazując na przekonaniu o mniejszych umiejętnościach młodszych dzieci, nie postrzegają urządzeń elektronicznych jako zagrażających dziecku lub uważają, że towarzyszenie dziecku jest wystarczającym zabezpieczeniem przed potencjalnymi niebezpieczeństwami.

Wykres 9. Metody kontroli stosowane przez rodziców według wieku dzieci

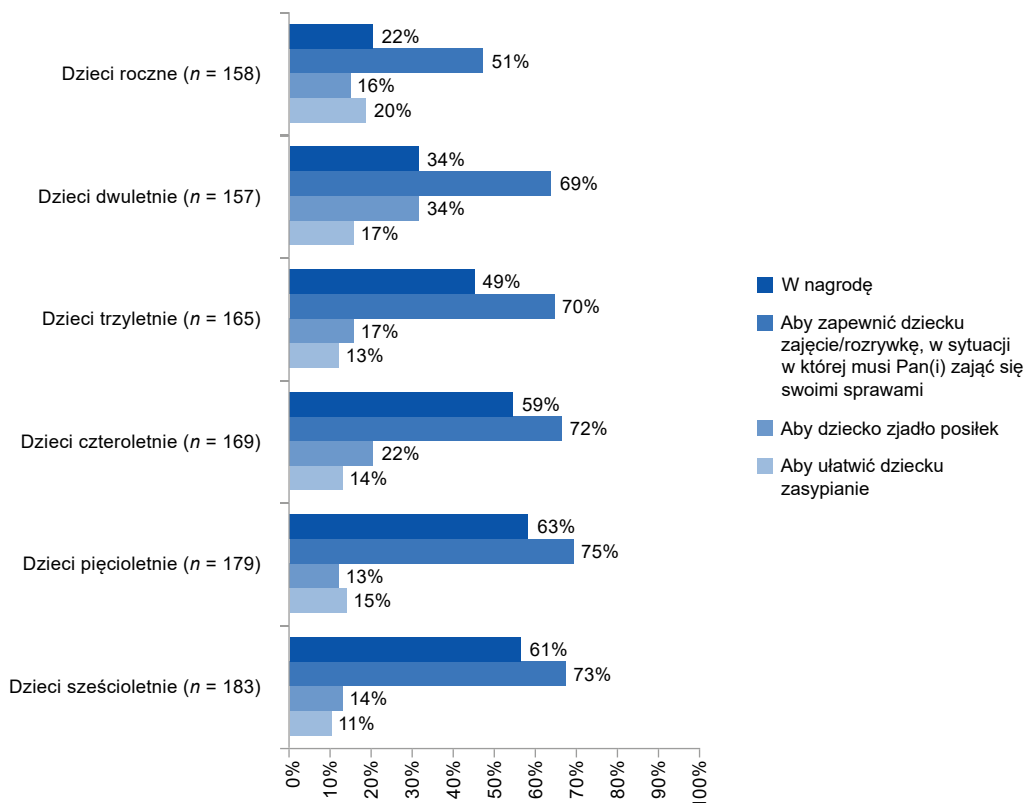

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przebadani rodzice dzieci w wieku 0,5 – 6,5 lat spośród aktywnych form mediacji najczęściej wskazywali te o charakterze restryktywnym, których głównym zadaniem była ochrona dzieci przed niepożądanymi treściami lub negatywnymi skutkami zbyt intensywnego korzystania z urządzeń elektronicznych. Sporadycznie stosowali formy instruktywne (np. rozmowa), które przygotowują dzieci do świadomego i krytycznego korzystania z mediów.

Ostatnią kwestią poruszoną w ankiecie były okoliczności, w jakich rodzice pośilkowali się dostępem do urządzeń mobilnych jako elementem wspierającym rodzicielskie działania opiekuńczo-wychowawcze (wyk. 10).

Wykres 10. Okoliczności w jakich rodzice pozwalali dziecku korzystać z urządzeń mobilnych według wieku dzieci

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej dzieci korzystały z urządzeń mobilnych, gdy rodzice musieli zająć się własnymi sprawami (69%) lub gdy chcieli dziecko nagrodzić (49%). W obu tych sytuacjach udziały wzrastały wraz z wiekiem dzieci. Co piąty rodzic stwierdził, że pozwala dziecku korzystać z urządzeń mobilnych, żeby zjadło posiłek (19%). Warto zauważyć, że w przypadku grupy dzieci dwuletnich udział ten był najwyższy i wyniósł 34%. Prawie 15% rodziców udostępniało dzieciom urządzenia mobilne, żeby ułatwić im zasypianie, trochę częściej działo się tak w przypadku dzieci rocznych i dwuletnich. Ten ostatni przypadek wydaje się szczególnie zaskakujący w świetle badań nad fizjologią snu. Urządzenia elektroniczne emitują

mocne niebieskie światło, które hamuje wydzielanie melatoniny i wywołuje reakcje zakłócające rytm okołodobowy. Niebieskie światło to dla mózgu sygnał, że trwa dzień, co zakłóca sen. Dlatego warto przyjrzeć się bliżej praktykom rodziców, którzy pozwalają korzystać dzieciom z urządzeń mobilnych, żeby ułatwić im zasypianie: na ile są one skuteczne, co powoduje, że są one skuteczne i czy takie doświadczenia mogą wpływać na zaburzenia rytmu okołodobowego w późniejszym życiu.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie pozwoliło stwierdzić, że 64% dzieci w wieku 6 miesięcy – 6,5 roku korzystało z urządzeń mobilnych. Im starsze były dzieci, tym większy był odsetek korzystających. W przypadku dzieci rocznych wyniósł on 30%, w przypadku najstarszych – 84%. Trzeba również podkreślić, że w prawie wszystkich domach były urządzenia mobilne, a ponad ¼ wszystkich badanych dzieci posiadała własny sprzęt. Stosunkowo duża była grupa dzieci codziennie korzystających z urządzeń mobilnych – 25%.

Porównując powyższe wyniki z rezultatami przytoczonych na początku artykułu badań z innych krajów należy zachować ostrożność ze względu na różnice metodologiczne i różny okres realizacji badań, tym bardziej, że jak pokazały niektóre z nich, analizowane zjawisko ma charakter bardzo dynamiczny. Najaktualniejsze dane pochodzą z Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Szwecji. W tabeli 4 zestawiono dane z tych krajów, które można porównać z danymi z omawianego badania.

Z danych zebranych w tabeli 4 wynika, że dane dla Polski są zbliżone do rezultatów uzyskanych w badaniu z Wielkiej Brytanii. W porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi zjawisko korzystania z urządzeń mobilnych wydaje się w Polsce mniej powszechne, natomiast w świetle tej konstatacji zaskakujący jest większy odsetek polskich dzieci codziennie korzystających z urządzeń mobilnych. Na podstawie posiadanych informacji trudno określić, czy wynika to z różnic metodologicznych, czy raczej jest sygnałem nieco odmiennego charakteru badanego zjawiska w obu krajach. Symptomem narodowych różnic we wzorcach korzystania są wskaźniki dotyczące dzieci szwedzkich: w Polsce dzieci z przedziału wiekowego 3–4 lata w takim samym stopniu korzystały z tabletów, jak i smartfonów, natomiast w Szwecji tablety były znacznie bardziej popularne w tej grupie wiekowej niż smartfony. W przypadku internetu, odsetek dzieci szwedzkich łączących się z internetem był dwa razy wyższy niż dzieci polskich.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki z Polski i porównywanych krajów

Dane porównawcze					Polska, 2015 rok		
Kraj	Rok	Nazwa wskaźnika	Grupa wiekowa	Wartość wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Grupa wiekowa	Wartość wskaźnika
Wielka Brytania	2014	udział dzieci używających tabletów	3–4	39%	udział dzieci używających tabletów z możliwością połączenia z internetem	3–4	43%
			5–7	54%		5–6	61%
		udział dzieci prawie codziennie korzystających z tabletów	5–7	29%	udział dzieci codziennie lub prawie codziennie korzystających ze smartfonu/tabletu	5–6	23%
USA	2013	udział dzieci korzystających z urządzeń mobilnych	0–1	38%	udział dzieci korzystających z urządzeń mobilnych	0–1	30%
			2–4	80%		2–4	60%
			5–8	83%		5–6	84%
		udział dzieci codziennie korzystających z urządzeń mobilnych	0–8	17%	udział dzieci codziennie lub prawie codziennie korzystających z urządzeń mobilnych	0–6	25%
Szwecja	2013	udział dzieci używających tabletów	3–4	50%	udział dzieci używających tabletów z możliwością połączenia z internetem	3–4	43%
		udział dzieci używających smartfonów	3–4	25%	udział dzieci używających telefonu typu smartfon z możliwością połączenia z internetem	3–4	42%
		udział dzieci, które łączyły się z internetem	3–4	70%	udział dzieci, które łączyły się z internetem	3–4	35%

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników pokazała, że stosunkowo duża grupa dzieci korzystała codziennie lub prawie codziennie z urządzeń elektronicznych (34%), a czas przeznaczony na większość z badanych aktywności był bliski lub przekraczał wymiar godziny dziennie w dni, w które dzieci korzystały z danego urządzenia. Średnio najwięcej czasu dzieci poświęcały na oglądanie filmów/filmików na laptopie/komputerze stacjonarnym (1 h 18 min) oraz graniu na konsoli (1 h 11 min). Należy tu przypomnieć, że długie korzystanie z urządzeń elektronicznych może nieść

negatywne skutki dla osiągnięć szkolnych dziecka (powoduje m.in. osłabienie umiejętności koncentracji uwagi, mniejsze zaangażowanie w naukę) oraz zwiększa ryzyko ekspozycji na niepożądane treści w przekazie medialnym (np. agresja, seks, używki). Następstwa te mogą być minimalizowane, kiedy rodzic monitoruje aktywność dziecka. Rodzicielski nadzór ogranicza czas korzystania z urządzeń mobilnych oraz minimalizuje szansę oglądania przez dziecko niewłaściwych przekazów (Gentile i in., 2014). W Polsce ok. 65% rodziców zawsze lub prawie zawsze towarzyszyło dzieciom korzystającym z urządzeń mobilnych, 70% rodziców ograniczało czas korzystania przez dzieci z urządzeń mobilnych, a 48% opiekunów ograniczało dostęp do internetu. Biorąc pod uwagę, że badane były dzieci w wieku od 6 miesięcy do 6,5 roku, podejmowane działania wydają się dalece niewystarczające. Dzieci w tym okresie, nawet jeśli samodzielnie nabędą wiele kompetencji umożliwiających satysfakcjonujące korzystanie z urządzeń elektronicznych, potrzebują asysty dorosłego, który będzie krytycznym komentatorem przekazu medialnego i działań dziecka w rzeczywistości medialnej, a także empatycznym interpretatorem przeżyć dziecka. Niepokojące jest, że tak niewielu rodziców podejmuje rozmowy z dziećmi na temat urządzeń technologii informacyjno-komunikacyjnych, które to rozmowy mogłyby stanowić podstawową profilaktykę zagrożeń w tym obszarze. Biorąc pod uwagę powszechność dostępu do tych urządzeń oraz to, jak wcześnie dzieci stykają się z nimi, nie można liczyć na to, że tę lukę wypełnią instytucje edukacyjne – przedszkole lub szkoła. Dlatego to właśnie rodzina musi podjąć się zadania edukacji medialnej, by umożliwić dzieciom pełne, ale i bezpieczne korzystanie z urządzeń nowoczesnych technologii. Warto podkreślić, że zaangażowanie dorosłego może również maksymalizować korzyści rozwojowe związane z posługiwaniem się z urządzeniami elektronicznymi. Opiekun może ingerować w tym obszarze, w którym dziecko nie jest w pełni gotowe do samodzielnego działania: wspierać aktywność dziecka i zachęcać je do podejmowania nowych aktywności, rozwiązywania nowych problemów (Pyżalski, Klichowski, Przybyła, 2014).

Uzyskane wyniki wskazują, że szczególnego wsparcia mogą wymagać rodzice dwulatków. Warto przypomnieć, że aż 1/3 dzieci dwuletnich codziennie korzystała z urządzeń mobilnych, a prawie połowa dzieci w tym wieku – z urządzeń elektronicznych. Dzieci roczne miały zazwyczaj dużo rzadszy kontakt z urządzeniami elektronicznymi niż ogół badanych dzieci, natomiast dwulatki często korzystały z mediów w stopniu zbliżonym do starszych dzieci. Przykładowo, dla dzieci rocznych udział oglądających filmy nie przekraczał 60%, a dla dzieci dwuletnich wynosił on ok. 85%. Wiedza z zakresu przebiegu i prawidłowości rozwoju dziecka

we wczesnym okresie życia pozwala przypuszczać, że dwulatki pod względem możliwości i potrzeb rozwojowych stawiają rodzicom dużo trudniejsze wyzwanie niż niemowlęta. Dla wielu rodziców urządzenia mobilne stanowią w tym okresie pewne wsparcie, szczególnie wtedy, gdy nie mogą poświęcić dziecku dużo czasu lub gdy ich umiejętności wychowawcze okazują się niewystarczające. Dzieci dwuletnie są dużo bardziej samodzielne niż niemowlęta dzięki rozwojowi motoryki małej i dużej. Są aktywne ruchowo, rozwijają umiejętności w zakresie manipulacji specyficznej – uczą się dostrajać swoje ruchy do kształtu przedmiotów, ich wielkości, faktury, oddalenia. Dwulatki charakteryzują się też dużą ciekawością poznawczą, potrzebą eksploracji i testowania otaczającej je rzeczywistości. Jednocześnie w tym wieku dzieci mają jeszcze niską zdolność samoregulacji i utrzymania równowagi emocjonalnej. Ich emocje są intensywne i pojawiają się z dużą częstotliwością. Z perspektywy rodzica jest to trudny etap rozwojowy: zdarza się, że dziecko jest uparte, mało elastyczne i dominujące. Jednocześnie na wszystko reaguje bardzo emocjonalnie, ale nie potrafi kontrolować swoich emocji i gwałtownie je wyraża (np. płaczem, krzykiem). Motorycznie dwulatki są więc na poziomie umożliwiającym im korzystanie z urządzeń mobilnych, a zwłaszcza z urządzeń dotykowych. Potwierdzenie odnajdujemy w wynikach badań: wśród dwulatek urządzeniem, z którego najczęściej korzystały dzieci był smartfon. Jednocześnie, w sferze emocjonalnej dzieci dwuletnie mają ograniczone możliwości rozumienia i kontrolowania własnych uczuć i zachowań. Na okres między 2 a 4 r.ż. przypada m.in. szczyt wybuchów złości (Hurlock, 1985a). Uwarunkowania rozwojowe sprawiają, że korzystanie z urządzeń elektronicznych przez dzieci dwuletnie wymaga szczególnego nadzoru ze strony rodziców. Limitowanie dziecku czasu korzystania z urządzeń elektronicznych jest przez nie odczuwane jako silna frustracja. Opiekun powinien podjąć próbę wytłumaczenia dziecku takiego ograniczenia, czego skutkiem może być zmniejszenie znaczenia uczuć dziecięcego gniewu lub złości. Warto przy tym pokreślić, że zawsze należy oferować dzieciom takie aktywności na urządzeniach mobilnych, które będą odpowiednie do ich możliwości motorycznych, poznawczych i emocjonalnych, a jednocześnie będą stwarzały szansę na rozwój umiejętności istotnych w danym okresie rozwojowym. Ciekawym przykładem pokazującym możliwe korzyści i zagrożenia związane z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym są raporty przygotowane w ramach projektu Best-App (opracowanie katalogu bezpiecznych i dostosowanych do wieku aplikacji mobilnych dla dzieci) finansowanego z programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju: Innowacje Społeczne (Pyżalski, Klichowski, 2014; Pyżalski, Klichowski, Przybyła,

2014). Autorzy raportów na podstawie analizy specyfiki rozwojowej dzieci w 3–6 r.ż. formułują wnioski o pożądanych cechach aplikacji mobilnych przeznaczonych dla dzieci w tym wieku. Podkreślają również, że o znaczeniu danego instrumentu dla rozwoju dziecka decyduje wiele czynników, a jednym z najistotniejszych jest aktywność dorosłych – w jaki sposób kontrolują korzystanie przez dzieci z aplikacji mobilnych i w jaki sposób wspierają dziecko w tym procesie. Dlatego warto jeszcze raz podkreślić wagę domowej edukacji medialnej, która przygotowuje dzieci do bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z urządzeń mobilnych.

E-mail autorki: agnieszkaannabak@gmail.com

Bibliografia

- Atkin, A. J., Corder, K., Van Sluijs, E. M. (2013). Bedroom media, sedentary time and screen-time in children: a longitudinal analysis. *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 10,137. Pobrane z: <http://www.ijbnpa.org/content/10/1/137>.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.). (2011). *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*. Pobrane z: www.diagnoza.com.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.). (2013). *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*. Pobrane z: www.diagnoza.com.
- Gentile, D. A., Reimer, R. A., Nathanson, A. I., Walsh, D. A., Eisenmann, J. C. (2014). Protective Effects of Parental Monitoring of Children's Media Use: A Prospective Study. *JAMA Pediatrics*, 168(5), 479–484. Pobrane z: <http://archpedi.jamanetwork.com/article.aspx?articleID=1852609>.
- GUS (2013). *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2009–2013*. Warszawa. Pobrane z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-wyniki-badan-statystycznych-z-lat-2009-2013,1,7.html>.
- Holloway, D., Green, L., Livingston, S. (2013). *Zero to eight. Young children and their internet use*. LSE, Londyn: EU Kids Online. Pobrano z: http://eprints.lse.ac.uk/52630/1/Zero_to_eight.pdf.
- Hurlock, E. B. (1985a). *Rozwój dziecka*. Tom 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- Hurlock, E. B. (1985b). *Rozwój dziecka*. Tom 2. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Ilg, F. L., Ames, L. B., Baker, S. M. (2010). *Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat. Poradnik dla rodziców, psychologów i lekarzy*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Izdebska, J., Sosnowski, T. (red.). (2005). *Dziecko i media elektroniczne nowy wymiar dzieciństwa. Cz. 1 Telewizja i inne mass media w życiu dziecka – wyzwaniem dla edukacji medialnej*. Białystok: Trans Humana.
- Kemp, C. (2015). Babies as young as 6 months using mobile media: Survey shows most 2-year-olds using mobile devices, with some spending more than an hour a day on screens. *AAP News*, E150425-3. Pobrane z: <http://aapnews.aappublications.org/content/early/2015/04/25/aapnews.20150425-3.extract>.
- Kabali, H., Nunez-Davis, R., Mohanty, S., Budacki, J., Leister, K., Tan, M. K., Irigoyen, M., Bonner, R. (2015). *First Exposure and Use of Mobile Media in Young Children*, Pediatric Academic Societies' Annual Meeting, 25–28 kwietnia 2015 r., San Diego. Abstrakt: http://www.abstracts2view.com/pas/view.php?nu=PAS15L1_1165.3.
- Kołodziejczyk, A. (2013). Wczesna edukacja medialna w rodzinie. Uwarunkowania rodzicielskich form mediacji korzystania z mediów. *Edukacja*, 2(123), 17–36.
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S., Lagae, K. (2015). *How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style*. Londyn: EU Kids Online, LSE. Pobrane z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsIV/PDF/Parentalmediation.pdf>.
- Nikken, P., Schols, M. (2015). How and Why Parents Guide the Media Use of Young Children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423–3435. Pobrane z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10826-015-0144-4>.
- Ofcom (2014). *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report*. Pobrane z: http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/media-use-attitudes-14/Childrens_2014_Report.pdf.
- Pyżalski, J., Klichowski, M., Przybyła, M. (2014). *Szanse i zagrożenia w obszarze wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), ze szczególnym uwzględnieniem aplikacji mobilnych (TIK-mobApp) przez dzieci w wieku 3–6 lat*. Pobrane z: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/12555/1/BestApp_raport_1_fin.pdf.
- Pyżalski, J., Klichowski, M. (2014). *Teoretyczny model dostosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), ze szczególnym uwzględnieniem aplikacji mobilnych (TIK-mobApp), do możliwości rozwojowych dzieci w wieku 3–6 lat*

(*model DMD*). Pobrane z: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/12554/1/BestApp_raport_2_fin.pdf.

Rideout, V. (2011). *Zero to Eight: Children's Media Use in America 2011*. *Common Sense Media*. Pobrane z: <https://www.commonsensemedia.org/research/zero-to-eight-childrens-media-use-in-america>.

Rideout, V. (2013). *Zero to Eight: Children's Media Use in America 2013*. *Common Sense Media*. Pobrane z: <https://www.commonsensemedia.org/research/zero-to-eight-childrens-media-use-in-america-2013>.

How young children use mobile media? Report based on data acquired from parents

The article presents the results of study on young children's media use in Poland. The research was conducted by The Nobody's Children Foundation in 2015. 64% children age 6,5 and under used mobile media. Older children were more likely to use them. This outcomes were similar to findings from international studies. New technologies were used for watching videos the most often. Quite frequently children also used mobile devices for playing games or just playing with them without any special reason. Relatively big was the group of daily users, even among the youngest. Most parents let children play with mobile media while running errands or when they wanted to reward children. Both outcomes of this research and findings of studies from other countries lead to conclusion that parental monitoring of children's use of mobile devices is crucial. Not only should parents monitor time and content of media, but they should also learn children how to be critical on media and how to use them safely. This could minimise the risk of too extensive or inappropriate use of media in future.

KEYWORDS:

MOBILE MEDIA, YOUNG CHILDREN, MEDIA EDUCATION, INTERNET

Cytowanie:

Bąk, A. (2015). Jak małe dzieci korzystają z urządzeń mobilnych? Raport na podstawie danych zebranych od rodziców. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 14(3).

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.